

شهربانو

۲۳ شهریور
۱۴۰۱
شماره ۱
۳۷۷۷

(۶)

چرا ایران مقصدی برای مهاجرت زنان افغانستان است؟

دل بریدن از سرزمین مادری

دکتر سمانه پورمحمد
پژوهشگر ارتباطات و رسانه

که در کشور موجود است از طرف دیگر، امکان خدمات رسانی به همه افراد موجود نیست. اما در مجموع فضای اجتماعی ایران بر خلاف فضای افغانستان برای زنان مهاجر افغان بهترین فرصت و زمینه برای ارتقای فردی و اجتماعی شان بوده است تا علی رغم محدودیت ها، امکان رشد داشته باشند. جامعه ایرانی هم اعم از بخش های دولتی و نهادهای غیردولتی همه تلاش خود را در حد توان و مقدرات انجام داده اند تا امکاناتی را که موجود است در اختیار مهاجران قرار دهند. شاید بارزترین نمونه این ادعا تفاوت معنادر نرخ سواد زنان مهاجر افغان در بدو ورود به ایران در اواخر دهه ۵۰ با سال های اخیر است که از ۲ درصد به بیش از ۶۰ درصد رسیده است، تحولی که حتی در طول ۲۰ سال حاکمیت دولت ملی در افغانستان یا وجود تمام ادعاهایی که برای حقوق زنان افغانستان در کنار هزینه های سنگین و غیرقابل باوری که برای برنامه های مربوط به توانمندسازی زنان مطرح شد، قابل مقایسه نیست.

نتایج یک تحقیق دیگر نشان می دهد نسل دوم افغانستانی ها ایران را نیز کشور مناسبی از لحاظ امکانات نمی دانند و ترجیح می دهند به کشورهای مرفه تر مهاجرت کنند. هراس عمده زنان افغانستانی مهاجر در ایران برای بازگشت به افغانستان درگیر شدن با جامعه سنتی است که حیطه عملکرد زنان را در عرصه عمومی و خصوصی مداوم به نقد می کشد. در حالی که ایران گرفتار تورم اقتصادی است، هم اکنون میزبان بیش از ۳ میلیون پناهجوی افغانستانی است. بسیاری از افرادی که برای رفتن به ایران تلاش می کنند، می دانند امکان کار و دریافت دستمزد کافی در ایران مقدور نیست، اما تلاش کرده اند در ایران زندگی بهتری داشته باشند.

مردان را به مهاجرت همراه خانواده شان مجبور می کند. دختران افغانستانی به رغم فشار سنت های خانوادگی، با حضور در دانشگاه ها و مراکز آموزشی، امکان آشنایی با مردانی خارج از دایره خویشاوندی را پیدا کرده اند. گرچه تابوی ازدواج با مرد ایرانی به شدت در بین خانواده های افغانستانی رایج است، به نظر می رسد نسل دوم افغانستانی های متولد ایران به چنین سخت گیری هایی روی خوش نشان نمی دهند. نبود امنیت و آزادی در رفت و آمد و نبود امکانات تحصیلی کافی در افغانستان نیز از دیگر عوامل مؤثر درون فرهنگی است که زنان افغانستانی را به ماندن در ایران یا حتی خروج به مقصد یک کشور پیشرفته تر ترغیب می کند.

افراد زیادی فاقد مدارک اقامت هستند

دکتر فاطمه اشرفی، کارشناس حوزه مهاجرت و پناهندگی و فعال بین المللی درباره حقوق زنان مهاجر معتقد است درمورد زنان مهاجر ساکن در ایران نیز باید به این نکته اشاره کرد که ما در ایران هم با مهاجران افغانستانی هم عراقی روبه رو هستیم که بیشترین تعداد پناهندگان، پناهجویان و مهاجر خارجی در ایران را تشکیل می دهند. البته در این میان، مهاجران از افغانستان از اکثریت غالب برخوردارند. به لحاظ ترکیب جنسیتی هم نزدیک ۵۰ درصد مهاجران را زنان تشکیل می دهند. طول مدت اقامت این افراد در ایران در کنار موقعیت و شرایط مدارک اقامتی شان ارتباط مستقیمی با خدمات و امکاناتی دارد که در ایران در اختیارشان قرار گرفته است. طبیعی است که با توجه به حجم جمعیت میلیونی مهاجران افغانستانی در ایران که بیش از دوسوم آن ها فاقد مدارک اقامت هستند از یک طرف و محدودیت های زیربنایی

یکی از مباحثی که این روزها درباره مهاجرت زنان مطرح می شود چرایی و چگونگی مهاجرت زنان از افغانستان است، چرا زنان این کشور به ایران مهاجرت می کنند و چرا گروه بسیاری از آن ها حاضر نیستند به وطن خود بازگردند؟ چگونه تعداد چشمگیری از زنان افغانستانی توانسته اند در ایران به تحصیلات تکمیلی بپردازند و چندین چرای دیگر!

کشور خانه و کاشانه اصلی ایشان شده است. جاذبه های ایران برای دختران و زنانی که در ایران متولد شده اند بیش از زنانی است که بخش عمده ای از عمر خود را در افغانستان گذرانده اند. تغییر ساختار معیشتی و محیط جغرافیایی افغانستانی های مهاجر به ایران که عموماً از قوم هزاره هستند موجب شده است نظام پدرسالار سنتی کارایی خود را از دست بدهد و از جامعه ایرانی متأثر شود.

شرایط ناهموار اقتصادی پاسخ زنان افغانستانی به مهاجرت

در پژوهشی که دانشگاه تهران با عنوان «مهاجرت اجباری بین المللی از منظر زنان افغانستانی مقیم ایران» انجام داده است، دلایل مهاجرت زنان افغانستانی جنگ و درگیری های داخلی، فروپاشی زیرساخت های اقتصادی، مسائل خانوادگی و خدمات اجتماعی نامناسب اعلام شده است. شرایط بد اقتصادی نیز پاسخ مشترک همه مصاحبه شوندگان زن در پاسخ به چرایی مهاجرت بوده که آن ها را به ترک وطن مجبور کرده است. این زنان در عین حال در اتخاذ تصمیم نهایی برای مهاجرت نقش چندانی نداشته اند و سیستم مردسالار جامعه افغانستان برای آن ها چنین تصمیمی گرفته است. آنان نیز مجبور به پذیرش بوده اند زیرا در جامعه افغانستان پس از درگیری، جنگ و ناآرامی، حفظ زنان و کودکان از انگیزه هایی است که

در سال اخیر موضوع مهاجرت زنان افغانستان به ایران داغ شد.

ریشه های مهاجرت زنان افغانستانی تا اندازه ای متفاوت از علل و انگیزه های مردان مهاجر افغانستانی است. زرنج، مرکز استان نیمروز در جنوب غربی افغانستان، پاتوق قدیمی قاچاق بران انسان است. هزاران انسان سرگردان هرروز به دنبال نان و سرپناه از این شهر عبور می کنند تا به بهشت موعودشان، ایران، برسند. همراه این مسافران، شنزارهای پهنای بادهای وحشی، کوره های بی آب و علف و بی حوصلگی قاچاق بران انسان است. روزانه هزاران زن، مرد و کودک خسته و بی رمق و بی روح همچون سنگ ها در ماشین های قاچاق بران انسان در کنار هم و گاهی روی دوش هم سوار می شوند تا از مسیر دشواری میان مرز افغانستان و ایران عبور کنند.

موضوع مهاجرت افغانستانی ها با مشکلات داخلی این کشور بار دیگر در ایران و بسیاری از کشورهای منطقه و جهان داغ شده است. زنان به عنوان گروه مهمی از جامعه انسانی افغانستان که بیشترین آسیب سیاست ها متوجه آن هاست، از جمله گروه های در شرف مهاجرت گسترده از افغانستان هستند. آنان در دوره های پیشین مهاجرت از افغانستان، سهم زیادی داشته اند. تعداد چشمگیری از این زنان در حال حاضر در ایران زندگی می کنند و این